

SEMINÁŘ VÝZKUM KOMUNIKACE NEJMLADŠÍCH GENERACÍ

24. listopadu 2016 se v prostorách Akademie věd ČR na Národní třídě konal odborný seminář pořádaný Jazykovědným sdružením České republiky. V semináři nazvaném *Výzkum komunikace nejmladších generací* se představilo celkem osm přednášejících.

Jako první vystoupila s příspěvkem *Ako sa rodí pád? (na materiáli komunikácie detí raného veku)* Jana Kesselová z Prešovské univerzity v Prešově. Ta se problematikou osvojování jazyka dětmi zabývá — samostatně či ve spolupráci s dalšími prešovskými kolegyněmi a kolegy — dlouhodobě; její vystoupení tedy zahrnovalo jednak velmi stručné představení jejího dosavadního výzkumu, zaměřila se především na utvářející se morfologický systém u dětí, jednak představila svou novou případovou studii věnovanou osvojování genitivu příslušníky nejmladší generace.

Jako další prezentoval svůj výzkum odborník na vývojovou psycholingvistiku Filip Smolík z Psychologického ústavu AV ČR. Jeho vystoupení s názvem *Efekty představitelnosti slov v akvizici lexika morfologie: překvapivé souvislosti* bylo pro přítomné — především jazykovědné — publikum přínosné mimo jiné z pohledu metodologického. Autor zkoumá vliv tzv. představitelnosti (angl. *imageability*) slov na osvojování slovní zásoby, a to s využitím více výzkumných metod, mj. dotazníků adresovaných dospělým a analýzy jazykových dat z tzv. Manchesterského korpusu anglicky hovořících dětí, neboť vhodná data pro česky hovořící děti zatím nejsou k dispozici.

Třetí přednášející byla Pavla Chejnová z PedF UK. Její příspěvek *Osvojování morfologických kategorií dítětem* byl ukázkou jejího dlouhodobého terénního výzkumu, totiž mapování osvojování jazyka u vlastního syna. Pavla Chejnová systematicky pořizuje jednak nahrávky své komunikace s dítětem, jednak tzv. field notes. Tato velmi podrobná a autentická data jsou jí pak zdrojem pro analýzu právě třeba osvojování slovních tvarů (v tomto případě tvarů substantiv), které lze následně přiřazovat k tradičně zavedeným morfologickým kategoriím.

Po přestávce se jako další představila Hana Burešová, působící na Pedagogické fakultě UHK a jako doktorandka na FF UK, s příspěvkem *Dyslexie u dospívajících*. Ve svém vystoupení představila metodu tzv. instrumentálního obohacování (angl. *instrumental enrichment*) izraelského psychologa Reuvena Feuersteina, která může dospívajícím dyslektikům (a obecně i jinak znevýhodněným lidem) pomoci zvládnout některé komunikační problémy. H. Burešová s několika dyslektiky s uplatněním této metody pracovala po dobu šesti měsíců, a to s cílem zlepšit jejich komunikační dovednosti, rozvinout jejich učební strategie a podpořit jejich sebepojetí; výsledky však — podle jejích slov — nebyly zcela přesvědčivé, neboť doba strávená s nimi byla příliš krátká.

Opět úplně jinou metodu prezentovala ve svém vystoupení Anna Chromá, která je doktorandkou na FF UK. Svůj příspěvek — ukázkou ze vznikající disertační práce — s názvem *Reference k mluvčímu a adresátovi: souvislost s jazykovým a sociálním vývojem* doplnila názornými videoukázkami ilustrujícími, jak experimentálně testuje osvojení zájmen *já* a *ty* u předškolních dětí a sleduje jeho vztah k rozvoji tzv. teorie mysli u dítěte a jeho schopnosti rozpoznávat záměry druhých či zapojit se do symbolické hry.

Následovalo vystoupení Štěpána Matějky, doktoranda téže instituce, jenž ve svém příspěvku *Osvojování gramatických kategorií u dětí: elektronický dotazník rovněž před-*

stavil téma své disertační práce. V ní zpracovává údaje získané z dotazníkového průzkumu. Dotazník vyplňují rodiče malých dětí, kteří z nabízených slov i kratších vět vybírají možnosti, jež odpovídají aktuálním jazykovým znalostem jejich dětí.

Další přednášející byla rovněž doktorandka z FF UK Anežka Náhlíková, která za vydatného přispění ukázek přepisů a jim odpovídajících zvukových nahrávek přednesla příspěvek *Narace dětí mladšího školního věku*. Ve svých analýzách zpracovává mluvené texty, a to krátké pohádky, které vyprávějí a které si vymysleli žáci 1.–5. třídy; vychází přitom z prací americké psycholožky Ageliki Nicolopoulou a sleduje hlavně rozdíly mezi dětmi různého věku a mezi chlapci a dívkami.

Poslední vystupující byla Helena Özörencik z Ústavu pro jazyk český, zároveň doktorandka Ústavu obecné lingvistiky FF UK. Ta ve svém příspěvku *Jazyková socializace, osvojování multilingvních dětí v představách monolingvních matek (Poznámky z výzkumu vícejazyčných rodin)* prezentovala dílčí výsledky dlouhodobého terénního výzkumu zaměřeného obecně na výběr jazyka v rodinách, v nichž vyrůstají děti, jejichž rodiče mluví odlišnými (mateřskými) jazyky. Východiskem pro analýzu jsou narativní interview, která H. Özörencik pořizuje zpravidla společně s kolegyní Magdalenou Hromadovou. Jedním z výzkumných cílů je zjistit, jaké strategie matky volí, když se rozhodují, jakým jazykem budou se svým dítětem mluvit.

V diskusi zazněly názory především profesorky Kesselové, která vyjádřila zásadní a zajímavé podněty ke všem předneseným příspěvkům, mimo jiné vyjádřila naději, že stávající doktorandi časem představí své výzkumy na půdě prešovské univerzity. F. Smolík mimo jiné poznamenal, že by pro všechny badatele v této oblasti bylo užitečné vzájemné sdílení dat. Obecně pak lze říci, že v diskusích se probíraly výhody a nevýhody jednotlivých metod, jejich možnosti a limity. Domnívám se, že právě v tom byl hlavní smysl tohoto semináře: zprostředkoval setkání lidem, kteří se zabývají tímtež — dětskou řečí, ovšem velmi různým způsobem.

Velký podíl na vydařeném semináři měla Lucie Saicová Římalová, které se především podařilo sezvat zajímavé přednášející, zároveň celý seminář odborně fundovaně i empaticky moderovala. Její zásluhou přednášela v Jazykovědném sdružení již jaře letošního roku další prešovská badatelka Daniela Slančová, rovněž na jaře přednášela také samotná Lucie Saicová Římalová. Výzkumu dětské řeči se tak v tomto roce dostalo mimořádné, jistě zasloužené pozornosti.

Lucie Jílková